

‘Een warme aarde is niet erg, een verwarmende aarde wel’

Klimaatanalyst Günther Können koninklijk onderscheiden

In het jaar 2500 is de aarde waarschijnlijk mensvriendelijker dan nu, zegt Günther Können, sinds kort Officier in de Orde van Oranje Nassau. Können werkte bij het KNMI aan de eerste klimaatscenario's van Nederland. Een gesprek over feiten, verbeelding, de romantiek van wolken en natuurlijk het klimaat.

Günther Können houdt zich niet meer zo intensief bezig met het klimaat als vroeger. In 2004 ging hij met pensioen, na bijna dertig jaar KNMI. Hij werkte in De Bilt als meteoroloog en later als hoofd van de afdeling Klimaatanalyse. De als atoomfysicus opgeleide Können hield zich onder meer bezig met de eerste klimaatscenario's van Nederland. Dit jaar werd hij benoemd tot Officier in de Orde van Oranje Nassau.

Duidelijke zaak

Pensioen of niet, Können vertelt nog altijd gepassioneerd over het onderwerp waaraan hij een groot deel van zijn leven heeft gewijd. Het is een afgewogen, maar soms ook afwijkend geluid. Vraag je hem bijvoorbeeld wat hij denkt over de smeltende gletsjers, dan zegt hij: “Ja, je kunt in de toekomst wat minder skiën en dat is voor sommigen vervelend.” De klimaatverandering is voor Können een duidelijke zaak. “Het is nog nauwelijks te voelen in het →

Uitgebreid haloverschijnsel, opgenomen op 6 jan 1998 op de geografische zuidpool (90° ZB). Naar Europese maatstaven zijn halo's in het binnenland van Antarctica van een ongehoorde rijkdom en schaal. Daarom heeft Günther Können drie maal drie maanden in Antarctica doorgebracht, met als doel om experimenteel het verband tussen halo's en kristalvormen te bepalen. Bij de eerste zuidpoolexpeditie (1989/90) werd hij de eerste Nederlander die op de geografische zuidpool stond; de tweede expeditie leidde naar het Russische station Wostok. Deze foto is genomen met een groothoeklens tijdens zijn laatste expeditie. De kleine cirkel rond de zon is de 22° halo; de grote de 46° halo. Let op de vele halostructuren in deze foto.

weer, maar het komt er wel aan”, knikt hij. “Het is onvermijdelijk dat het warmer wordt. Daar hoeft geen discussie over te voeren. Daarnaast komt er wat meer regen en zal de zeespiegel eind van de eeuw met circa een halve meter zijn gestegen.” De grootste zorg van de klimaatsverandering is volgens Können niet het feit dat het straks warmer is maar dat het warmer wordt. “Een warme aarde is niet erg, een verwarmende aarde wel”, waarschuwt hij.

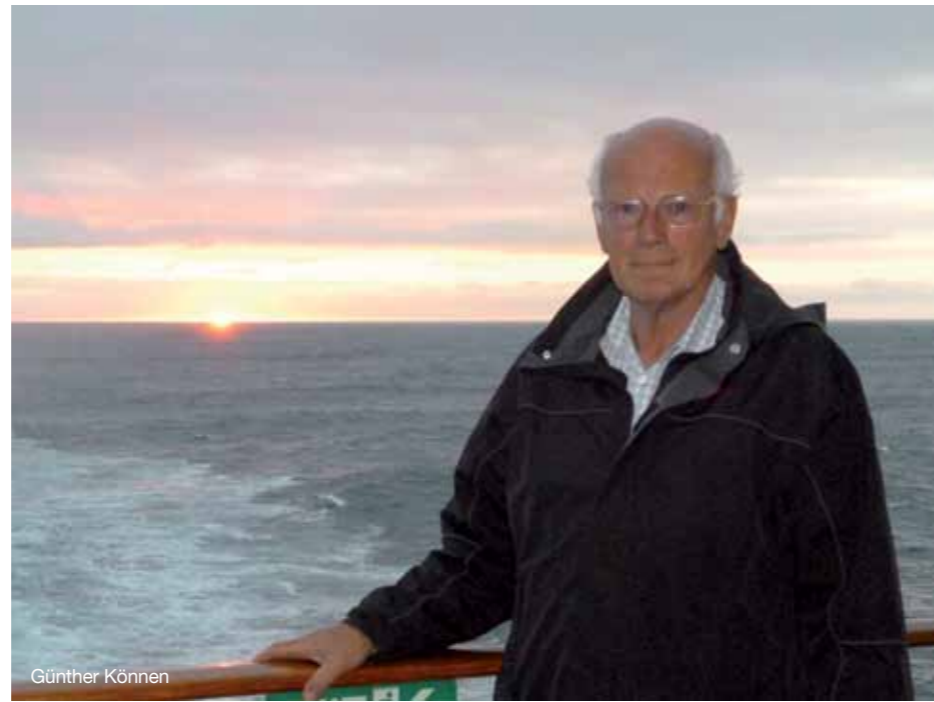
Geen eeuwen de tijd

De opwarming van de aarde – het veranderen dus – heeft volgens Können enorme gevolgen. “We moeten opeens van alles doen om onze maatschappij weer in het klimaat in te passen, omdat de verandering razendsnel gaat. Deze voltrekt zich in een à twee eeuwen. Wanneer je tien eeuwen de tijd zou hebben, zou het probleem uiteraard veel kleiner zijn.”

Hij maakt zich vooral zorgen over de zeespiegelstijging. “Op dit moment leven we met z’n allen dicht aan de kust, dus als het water stijgt zitten we met het probleem dat de enorme infrastructuur moet worden verplaatst.” Hetzelfde geldt voor regengebieden. “Als die zich verplaatsen, moet je mee verhuizen. Niet alleen de mens, maar ook plant en dier moeten ‘herschikken’ bij een klimaatverandering. En zoiets gaat altijd met problemen gepaard.”

Winters echt warmer

Het eindresultaat van de verandering – een warmere aarde met stabiel klimaat – is juist prettiger voor de mensheid, meent Können. “In het jaar 2500 is de aarde waarschijnlijk mensvriendelijker dan nu. Afrika is dan nauwelijks warmer – dat continent doet niet zo hard mee met de verandering – maar Siberië is wél

Günther Können

veel leefbaarder. Dat komt vooral doordat het temperatuurverschil met nu zich concentreert in de winters, die momenteel stervenskoud zijn.” Können ziet nóg een lichtpuntje. “Als je te maken zou hebben

den zachter en de koude zomers worden minder koud. En er komt meer regen; heviger en buiiger. Het is een sluipend proces, maar halwege deze eeuw gaan we daar echt wel iets van merken.”

‘Iedereen zegt dat vroeger de zomers warmer waren, maar dat zit tussen de oren’

met een afkoelende aarde, is de situatie nog veel ernstiger. Want dan zou niet alleen de weg er naar toe beroerd zijn. Ook het eindpunt is dan rampzalig.” Het klimaatscenario voor Nederland is volgens Können dat het warmer wordt en dat het dus ook minder gaat vriezen. “Er kunnen nog wel koude winters komen, maar ze zijn zeldzamer. De zachte winters wor-

Volgens Können is er op dit moment al het een en ander veranderd. “De winters zijn écht warmer geworden, maar in hoeverre dat komt door het broeikaseffect is niet helemaal duidelijk.” Voor het aan den lijve voelen van een klimaatsverandering moet je volgens hem wel van goede huize komen. “Iedereen zegt dat het vroeger anders was: de winter waren kouder en de zomers waren warmer,

maar dat zit vooral tussen de oren. De gebeurtenissen uit je jeugd herinner je je veel sterker dan later. Een mens leeft te kort om uit die paar jaar een statistiek te maken.”

Superstormen

Können hield zich bij het KNMI tevens bezig met klimaatreconstructie. “Samen met een collega heb ik me een tijdlang verdiept in veranderingen van extremen van het weer in Europa; de zogenaamde superstormen. Een superstorm is een storm die groter is dan je verwacht. Bijvoorbeeld als hier in Nederland een tropische cycloon zou komen. Het is dus een zeldzaam verschijnsel dat veel en veel heviger is dan je op grond van zijn zeldzaamheid verwacht.”

Een tijdlang werd gedacht dat superstormen in Nederland ook zouden kunnen voorkomen. “Vandaar dit onderzoek. Het is natuurlijk heel belangrijk dat je weet hoe die extremen veranderen, maar waarschijnlijk valt het hier met de superstormen wel mee.” De onderzoeken zijn allemaal wetenschappelijk onderbouwd. “We zaten niet de hele dag naar de wolken te staren, hoor! De meteorologie is een technische zaak. Daar zit totaal geen romantiek in.”

Toch vindt hij het kijken naar wolken en luchten ook interessant. “Dat doe ik heel graag en vaak. Ik heb altijd veel interesse gehad in optische verschijnselen. Dat is een uit de hand gelopen hobby geworden. Daar zit ook de link naar astronomie; halo’s, regenbogen et cetera.”

Met het blote oog

Als je goed kijkt, kun je dingen zien die nooit door anderen zijn opgemerkt, legt Können uit. “Als je iets niet verwacht, lijkt je er wel eens blind voor te zijn.” Hij gebruikt voor zijn waarnemingen geen speciale

apparatuur. “Nee hoor, het blote oog is zo gek nog niet. En een fototoestel, want dan kun je er nog eens een tweede keer naar kijken.” Waar hij op let zijn rare kleurverschijnselen aan de hemel. Het is gewoon een kwestie van scherp kijken.”

Können beperkt het kijken niet tot Nederland. Hij is de hele wereld over geweest. “Ik heb bijvoorbeeld op de Zuidpool naar halo’s gekeken en werd daarmee trouwens de eerste Nederlander die voet op de geografische Zuidpool zette. De halo’s daar zijn veel rijker dan bij ons; veel intenser. Ik heb foto’s genomen en heb daar ook naar de polarisatie gekeken en opgemeten. Dat was een behoorlijk wetenschappelijk programma. Het leuke is dat de kristallen zich op die locatie op zeeniveau bevinden. Die hangen om je heen en die kun je opvangen. Ik keek naar het halolicht en naar de kristallen die de halo’s veroorzaakten en toen kon ik een verband leggen. Dat heb ik vervolgens in wetenschappelijke publicaties beschreven. Het is een resultaat dat van nut is voor het interplanetaire ruimteonderzoek.”

Niet bijbuigen

Können is nog lang niet uitgewerkt, geleerd en geschreven ook al is hij sinds 2004 met pensioen. “Ik vind het allemaal vreselijk interessant en ik vind het heel leuk om het te delen. Ik heb bijvoorbeeld veel lezingen gehouden.” Können is geen wereldverbeteraar. “Nee, daar heb ik geen last van”, zegt hij droog. “Bij de klimaatverandering vind ik bovendien dat de waarheid belangrijker is dan politiek correcte opmerkingen. Het gaat om feiten; het gaat mij niet om het bijbuigen van de werkelijkheid. Helaas wordt daar nogal eens tegen gezondigd in de wetenschap. Soms worden resultaten aangedikt omdat het dan

beter valt. Er is een gevaarlijke tendens in de maatschappij om de wetenschap ten dienste van het beleid te zetten in plaats van andersom.” Zelf houdt hij zich niet meer intensief bezig met klimaatverandering. “Ik zit nog wel in een stuurgroep van het project Kennis voor Klimaat, maar verder verdiep ik me niet meer in deze materie. Vroeger kwam je nog een heel eind met gezond verstand, maar tegenwoordig gooien ze

‘De waarheid vind ik belangrijker dan politiek correcte opmerkingen’

er van die grote modellen tegenaan en daar kan ik niet tegenop.” Toekomstplannen heeft Können niet. “Die heb ik nooit gehad. Ik heb altijd gekeken wat er op mijn pad kwam. Je moet je kansen grijpen, maar ik ben nooit bewust op zoek geweest. Mijn filosofie is: als ik iets probeer dan lukt het niet, en als ik het niet probeer dan lukt het wel. Op die manier is het bij mij altijd al gegaan. Het is echt niet zo dat ik geforceerd heb geprobeerd drie keer op de Zuidpool terecht te komen.” ●